

N:o 141.

Af herr **Palme**, om skrifvelse till *Kungl. Maj:t* rörande ökade möjligheter för underofficerarne inom hären och flottan att vinna officersbefordran.

Inom den svenska härordningen liksom flerstädes inom främmande arméer hör »underofficersfrågan» till de mest svårlösta spörsmål.

Underofficeren intager en halfställning, en mellanställning mellan mannen i ledet och officeren. Likasom den förre har han merendels utgått ur de djupare samhällslagren, men, en gång utnämnd till underofficer, har han i regel afskurit sina tidigare sociala förbindelser. Skådar han emellertid än vidare uppåt och framåt, mötes han af en praktiskt så godt som oöfverstiglig mur, som skiljer honom från officerskåren.

Han uppmuntras att, efter sina första läroår såsom rekryt och soldat, uppbjuda all sin energi, all sin förmåga för att skaffa sig insikter och bildning och för att vinna befordran. Han lockas sålunda efter hand att höja sig öfver sin klass. Men när äntligen hans sträfvan den lyckats och han blifvit välbeställd sergeant och därefter fanjunkare eller styckjunkare, då möter muren, då inträder allt intill pensionsåldern ett stillastående utan möjlighet till vidare höjning.

Detta kan lätt alstra missbelåtenhet, kritik och kan äfven lätt tänkas leda till disciplinära känslor, af hvilket allt andan inom hären måste betänkligen lida. Just på grund af sin mellanställning mellan officerarne och truppen är en lojal, plikttrogen, väl disciplinerad underofficerskår af den allra största betydelse för en armé. Till vårt försvarsväsendes lycka och båtnad har den svenska underofficerskåren sedan

ålder varit i besittning af dessa egenskaper, men det missnöje, som nu mångenstädes börjar spira, är ett tidstecken, väl värdt att beakta.

Med djup känsla af det ohållbara och till och med farliga i det nuvarande tillståndet hafva insiktsfulla män sökt till denna frågas lösning framställa olika förslag, bland hvilka jag här vill upptaga två.

Det ena af dessa förslag är ytterligt radikalt. ja så radikalt, att det, i fullkomlig misströstan om en utveckling till det bättre af det nu bestående, åsyftar upphäfvandet af hela underofficerskåren.

Det andra förslaget åsyftar en omvandling därhän, att underofficerskåren blott göres till ett led i den militära utvecklingen från rekryt till officer.

Det fanns under den Napoleonska tiden ett franskt ordspråk, att hvarje soldat hade marskalksstafven i ränseln. Detta betydde naturligtvis icke och kunde icke betyda annat, än att inför befordringsmöjligheterna alla voro lika, men att dock endast de yppersta kunde tänka på att höja sig öfver den stora massan i ledet och af dessa blott det allra yppersta fåtalet nå de högre befälsposterna. Flera af den förste Napoleons generaler hade sin befordran att tacka denna demokratiska likställighet, som gjorde, att den verkliga dugligheten kom till sin rätt, hvar helst den visade sig.

Nu kan, gentemot hvad jag här yttrat, framställas den invändningen, att vårt gällande tjänstgöringsreglemente ingalunda står fjärran från, utan tvärtom innehåller bestämda regler för en underofficers befordran till officer.

I tjänstgöringsreglementets del II kap. III § 13 mom. 1 stadgas två vägar för officersbefordran. Den ena vägen är den vanliga »— — a) att hafva aflagt afgangsexamen från krigsskolan — —». Den andra vägen åter, som i dagligt tal benämnes den »långa vägen», är afsedd för underofficerare. Formuleringen är följande:

»För att kunna föreslås till underlöjtnant . . . fordras: a) ; eller b) att i 6 år hafva varit i tjänstgöring såsom underofficer, däraf minst två år såsom fanjunkare, samt ådagalagt framstående duglighet och så i som utom tjänsten utmärkt sig genom ett hedrande uppförande.»

Häraf framgår uppenbart, dels att man velat bereda däraf förtjänste underofficerare den belöning och den uppmuntran, som ligger i officersbefordran, dels att man utgått ifrån att en framstående under-

officers praktiska duglighet och förmåga borde vara i stånd att väl göra sig gällande äfven inom officerskåren, hvilken därigenom borde få ett för tjänsten nyttigt tillskott.

Också kompletterades den citerade bestämmelsen i mom. 2 af samma § med det stadgandet, att »förslag till underlöjtnantsbefordran för därtill enligt mom. 1 b) kompetent underofficer skall, därest lön finnes ledig, afse befordran till beställning *vid* (i) regementet», hvilket med andra ord vill säga, att den till officer befordrade underofficeren i allt skall jämföras med den från krigsskolan utexaminerade officeren.

Denne sålunda befordrade underofficer kan därefter, allt enligt tjänstgöringsreglementet, befordras vidare i graderna. För en intelligent och duglig, befordrad f. d. underofficer möter det helt visst inga svårigheter att såsom infanteriofficer genomgå skjutskolan och måhända ännu mindre svårighet att såsom kavallerist genomgå ridskolan. Vid artilleriet och fortifikationen torde däremot under nuvarande förhållanden fordran på genomgående af artilleri- och ingenjörshögskola såsom löjtnantskompetens ställa ett ganska naturligt hinder för den f. d. underofficerens befordran, för så vidt icke de grundläggande teoretiska insikterna på annat sätt förvärfvats.

Häraf framgår sålunda, att redan nu dugliga underofficerare kunna vinna befordran till officerare och vidare befordran såsom officerare. Emellertid har å andra sidan, så långt mitt minne sträcker sig, knappast någon enda verkligen ur manskapskategorien utgången underofficer på detta sätt vunnit befordran till officer. Vid detta förhållande kan man fråga sig, om det då aldrig inom den svenska armén funnits någon underofficer, som »ådagalagt framstående duglighet och så i som utom tjänsten utmärkt sig genom ett hedrande uppförande». Då så emellertid otvifvelaktigt måste hafva varit förhållandet, kan man icke underlåta att framställa den ytterligare frågan, hvarför icke en klar och tydlig reglementsbestämmelse kommit till efterlefnad.

Svaret på denna senare fråga är naturligtvis ganska inveckladt och delvis ganska ömtåligt. Först och främst är den svenska officerskåren tämligen exklusiv till sin sammansättning, utgången som den i regel är från den högre medelklassen och aristokratien, medan underofficerskåren i regel är rekryterad ur folkets djupare lager. Ju mera utpräglad denna åtskillnad varit, desto svårare har det kunnat antagas vara att till den sammansmältning, som är önskvärd inom en officerskår, ena dessa olika element. Men å andra sidan, ju mera våra dagars nivelleringsarbete olika samhällslager emellan fortgår och ju djupare

kulturen tränger ned i folket, desto lättare kan det tänkas blifva att genom underofficerskåren förmedla en öfvergång från manskapet i ledet till officerskåren.

Här berörda synpunkt har beaktats icke minst af underofficerarne själfva, hvilka ryggat tillbaka inför tanken, att officersbefordrade underofficerare skulle inom en officerskår varda till ett slags underklass utan social samhörighet med den öfriga delen af denna kår.

I underofficerarnes meningsutbyten i denna fråga spelar därför oupphörligt in tanken på högre bildning såsom underlag för den fullständiga likställigheten. Ja, detta står så lifligt för de mera framsynta, att man hellre synes afstå från officersbefordran än vinna denna utslutande på tjänstgöringsreglementets här berörda stadgande utan samtidigt lämnad möjlighet till förvärfvande af högre bildning.

Höga fordringar, synnerligen höga fordringar bör nationen ställa på de män, hvilka erhålla det viktiga samhällsuppdraget att i officerens betydelsefulla kall under lång tjänstgöring handleda den värnpliktiga ungdomens uppfostran.

En framstående man, högt skattad icke minst under sin krigsministertid af den svenska Riksdagen, general Taube, yttrade för ett tiotal år sedan om officeren i våra dagars arméer, att man af honom måste fordra själfbehärskning samt »stränga men ej narraktiga begrepp om heder och ära, om rätt och orätt, redbarhet i handel och vandel, viljekraft, och i förening med dessa egenskaper allmänna och militära kunskaper samt kroppslig kraft och rörlighet», och han uttalade sig skarpt mot »äfventyrare utan heder och tro, män med dåliga seder och oordentligt lefnadssätt», om de än äro »aldrig så kunniga och dugliga».

»I våra dagar mera än tillföre», yttrar en författare i en svensk militärtidskrift, »kräfves, att officeren är en föresyn, och att han utom den myndighet, som graden skänker, besitter en helt personlig, grundad på intelligens, omfattande kunskaper, fast karaktär, upphöjda tänkesätt och sluligen den hängifvenhet och själförnekelse, hvarmed han fullgör äfven de minsta af sina åligganden».

De synnerligen höga fordringar, som sålunda i en värnpliktsarmé med all rätt ställas på officerens allmänbildning ej mindre än fackkunskaper, moraliska och karaktärsegenskaper ej mindre än fysiska

egenskaper och färdigheter, göra officersrekryteringen till en i hög grad viktig och betydelsefull omsorg. Endast det bästa borde därför vara godt nog för denna rekrytering.

Detta gäller helt naturligt också med afseende på underofficerarnes vidare befordran. »Det är gifvet, att icke alla underofficerare lämpa sig för sådan befordran», yttrar en artikelförfattare, som själf torde vara underofficer. Och han fortsätter: »men bland underofficerarna och volontärerna finnas alltid personer, hvilka med skicklighet och nit samt en god karaktär äfven förena ett godt förstånd och bildningsbegär». Om nu åt dessa de bästa, de skickligaste, de till högre befäl mest lämpliga bereddes tillfälle att genomgå en högre utbildningskurs, kunde åter bland dem, som genomgått denna kurs, de bästa utväljas för vidare befordran till officer.

Här är icke tillfället att ingå på frågan om organiserandet af den eller de fortsättningskurser, som kunde erfordras, och hvarvid man föreslagit antingen helt själfständiga sådana för de underofficerare, som kunde ifrågakomma till befordran, eller ock själfständiga kurser för underofficerarnes allmänbildning och därefter fackutbildning tillsammans med öfriga officersaspiranter. Här är ej heller tillfället att undersöka, om icke en hel omläggning allt från början af underbefälens hela utbildning, examensväsende och befordringsgrunder vore af nöden, ifall det hela jämväl skulle inriktas på eventuell officersbefordran. Här torde vara nog att framhålla, att det nödiga kunskapsmättet säkerligen utan större svårigheter torde kunna förvärfvas af därtill dugliga underofficerare, och att nödiga organisationsformer för det helas ordnande säkerligen ganska lätt skulle kunna ernås.

Det torde i detta sammanhang icke böra lämnas ur sikte, att den omständigheten, att en i alla afseenden bra, framstående man i ledet skulle kunna tänka sig avancera till officer, ovillkorligen måste medföra en ökad tillförsel till armén af intelligent, framtidsduglig kraft. Möjlighet till underofficersbefordran om ett antal år medför ingen större lockelse, särskildt för en intelligent ung man, som på förhand kan jämföra underofficerens ställning med t. ex. en civil yrkesutöfvares. Men förhoppningen om officersbefordran — vore än denna förhoppnings realiserande blott förbehållet ett relativt fåtal — innebär en betydande lockelse just för de bästa bland dem, hvilka af ekonomiska skäl icke kunna välja den mera direkta vägen till officersbefordran.

Man får därför icke döma den framtida officersskåren, den underofficerskår, som kan tänkas uppstå efter införandet af en reform, som medför större lätthet till officersbefordran, med den nuvarande under-

officersskåren, som tyvärr endast i sällsynta undantagsfall beredts möjlighet att förvärfva den bildning, de kunskaper, som kunna medföra möjlighet till vidare befordran, och som, äfven om bildning förvärfvas, dock aldrig skådar tillämpningen af en befintlig reglementsbestämmelse angående officersbefordran. Den framtida underofficersskåren skulle, under här gifna förutsättningar, säkerligen framvisa ett i afsevärd grad befordringsmöjligt material.

Vid behandlingen af denna fråga har för mig framställt sig ytterligare en synpunkt, som jag anser vara icke alldeles utan betydelse, nämligen officerarnes lefnadsställning, deras »*standard of life*».

För i Stockholm och Göteborg garnisonerade officerare af kompani-officerares grad uppgår f. n. hela aflöningen, inkvarteringsersättningen inberäknad, till följande belopp för:

underlöjtnant.....	kronor	2,215: —
löjtnant 2:a klassen	„	2,515: —
„ 1:a „	„	2,995: —
kapten 2:a klassen	„	4,360: —
„ 1:a „	„	5,360: —.

Emellertid få dessa löner ingalunda utan vidare beräknas, om det gäller att efterse, i hvad mån de äro tillräckliga för behofvet. Därifrån bortgå nämligen afgifter till arméns pensionskassa och änke- och pupillkassa, regementets enskilda pensionskassa, officersskårens kassa o. s. v. Dessutom måste, för att få jämförelsepunkter, ytterligare afdragas den för officerare särskilda kostnaden för uniform o. d. I detta afseende har jag förfrågat mig om det belopp »en sparsam officer; som väl vårdar sina effekter», årligen måste utgifva för dessa ändamål, och därpå fått till svar: »omkring 400 kronor, sedan den första uppsättningen anskaffats».

Frådragas dylika, i det hela så godt som obligatoriska poster, återstår säkerligen allra högst i nettoinkomst för:

underlöjtnant	omkring kr.	1,750: —
löjtnant 2:a klassen	„	2,000: —
„ 1:a „	„	2,500: —
kapten 2:a „	„	3,750: —
„ 1:a „	„	4,650: —

För att utröna möjligheterna för en officer att lefva såsom gift uteslutande på dessa inkomster, kan vara af intresse att jämföra sagda inkomster för löjtnantsgradens båda olika klasser med lefnadskostnaderna för en gift, bättre ställd familj i Stockholm. Jag har från Stockholms stads statistiska kontor erhållit uppgifter rörande samtliga årsutgifter för en hel mängd i smärre förhållanden lefvande familjer och däribland uttagit alla, tillhörande kroppsarbetarnes kategori och därvid funnit såsom ett medeltal för familjer, boende i ett rum med kök, en årsbudget af omkring 2,000 kronor och för de mera lyckligt lottade familjer, som kunna bestå sig en bostad om två rum med kök, en årsbudget af i rundt tal 2,500 kronor. Det är af icke ringa intresse att jämföra dessa siffror med nyss anförda inkomstbelopp för löjtnantsgraderna.

Häraf framgår otvetydigt, att under närvarande förhållanden en officer, utan enskild förmögenhet och under så sträng daglig tjänstgöring, att ingen tid för extraförvärf återstår, väl knappast kan tänkas vara i stånd att gifta sig och lefva på sin lön förrän vid uppnådd kaptens grad. Då detta, exempelvis vid infanteriet, icke inträder förrän inemot 35 års ålder, måste således en officer dröja att bilda eget hem längre, än ur samhällets synpunkt är lyckligt.

Äfven ur nu afhandlade synpunkt vore det betydelsefullt att, vid sidan af de element, som, utgångna ur medelklassen, efter undervisning i högre läroverk och genomgången krigsskola, säkerligen allt framgent skulle utgöra officerskårens majoritet, tillföra densamma nya element, utgångna ur folkets djupare led, utbildade i underofficersskolor med fortsättningskurser.

Man fruktar på åtskilliga håll, där man eljest ur principiell synpunkt skulle kunna omfatta det här antydda syftet, att å ena sidan de, som på underofficersvägen inginge i en officerskår och å andra sidan deras i regel ur andra samhällsklasser utgångna kamrater ömsesidigt skulle känna sig mindre väl tillsammans. Men om ock en sådan farhåga förr kunnat vara berättigad, tror jag dock icke, att detta numera borde blifva förhållandet, om fortsättningsundervisningen för underofficerarne väl ordnades och befodringsurvalet med stor omsorg sköttes.

I detta afseende vill jag återopa exemplet från Holland, som med vårt land erbjuder åtskilliga likheter i militäriskt hänseende, om ock allmänbildningen där icke trängt så på djupet som hos oss, och om äfven den sociala nivåskillnaden där är större än hos oss.

I Holland lära inom hvarje kår — »rangregementena» möjligen undantagna — finnas officerare, som avancerat från underofficersgrad, och hafva personer, till hvilka jag med förfrågningar vändt mig, förklarar, att ingen som helst motvilja förefinnes mot detta system. En högre officer, som lämnat nedan upptagna meddelanden, har på min bestämdt formulerade fråga: »Betraktas de af öfriga officerare helt och hållet som kamrater eller ej?» svarat ett obetingadt: »Ja».

För att nämnas till officer måste en underofficer hafva fyllt 19, men icke 25 år och hafva tjänat i tre år, däraf minst ett år såsom underofficer. Utom andra personliga kvalifikationer erfordras en genomgången två-årig specialkurs, där 50 eftersökta platser finnas tillgängliga. Den befordrade underofficeren erhåller en ekiperingshjälp af omkring 450 kronor, aflönas sedermera som officer och avancerar med öfriga officerare.

En annan högre officer, själf tillhörande aristokratien, har försäkrat, att man allmänt vore nöjd med de officerare, som befordrats ur ledet, åtminstone hvad beträffar infanteri och kavalleri. De vore i regel goda truppofficerare och åtnjöte godt personligt anseende. Någon afvoghet mellan dem och öfriga officerare kunde icke förmärkas, hvartill måhända kunnat bidraga, att affidne konung Wilhelm III lär hafva haft en viss förkärlek för dessa befordrade underofficerare. Någon tanke på att afskaffa detta system förefanns icke, utan vore man tvärtom betänkt på att ytterligare utveckla detsamma, så att det skulle kunna omfatta jämväl öfriga vapenslag.

Då officersbefordran af underofficerare i Holland slagit så väl ut, som fallet synes vara, torde icke utan skäl kunna ifrågasättas, om icke så skulle kunna varda förhållandet äfven hos oss.

Jag vill tillåta mig ytterligare göra ett kort tillägg. Under senare år har reservofficersinstitutionen vunnit en glädjande utveckling i vårt land. Emellertid kan åtminstone hittills de unga reservofficerarnes utbildning icke betecknas såsom tillräcklig för att gentemot en skicklig och erfaren, intelligent underofficer gifva dem den öfverlägsenhet, som borde vara ett nödvändigt underlag för befälsföring. Äfven denna synpunkt torde böra tagas i betraktande med afseende på den nu af mig väckta frågan.

Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, hvilket i tillämpliga delar gäller jämväl förhållandena inom sjöförsvaret, tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade hemställa, att Konungen ville taga i öfvervägande, huruvida icke ökade möjligheter för officersbefordran skulle kunna beredas för underofficerare inom här och flotta.

Stockholm den 26 januari 1909.

Sven Palme.
